

HZ. ALİ’NİN VALİYE MEKTUBU

Hz. Ali’nin ordu komutanlarından olan Eşter en-Neha-f’yi Mısır’a vali olarak atadığında ona yazdığı mektubu

“Bil ki ey Malik!”

“Seni, senden önce adaletle ve zulümle hüküm sürenlerin bulunduğu bir beldeye gönderdim. Sen, daha önceki yöneticilerin durumlarına baktığın gibi, insanlar da senin durumuna bakacaktır. Sen onlar hakkında ne söylersen onlarda senin hakkında aynısını söylerler. Salih kimseler, Allah’ın kullarının diliyle söylediği gerçeği fark edip uygulayanlardır...

Halka karşı merhametli olmayı, sevgi ve iyilikte bulunmayı kendine şiar edin. Kesinlikle onların malını ganimet bilen yırtıcı bir canavar olma. O insanlar iki sınıftır: Birincisi, dinde kardeşin, ikincisi ise yaratılıştan senin eşindir.

İnsanlara, yakınlarına, ailene ve insanlar arasında özel sevgi beslediğin kimselere karşı adaletli davran! Böyle yapmadığın takdirde zulmetmiş olursun. Allah’ın nimetini tahrif eden, azabının hemen gelmesine sebep olan şeyler içinde zulümden daha güçlüsü yoktur. Kuşkusuz Allah mazlumların ahını duyandır, zalimleri de gözleyendir.

Sana en sevimli gelen şeyler şunlar olsun: Hak hususunda orta yolu tutmak, adaleti herkese yaymak ve halkın rızasını kazanmak...

Şüphesiz ki; çoğunluğun öfkesi azınlığın rızasıyla, azınlığın öfkesi de çoğunluğun rızasıyla kaybolup gider.

Valiyle halkı arasında en zararlı olanlar, bollukta yardım eden, zorlukta yardımını kesen, ölçsüz davranan, isteklerinde ısrar eden, ikram edildiğinde teşekkür etmeyen, yasaklara karşı duyarsız olan ve zamanın zorluklarına en az sabreden seçkinlerdir. Dinin direği olan, İslam cemaatini oluşturan, düşmana karşı duran, ümmetin çoğunluğunu meydana getiren halk ile istişare etmeli ve onlara meyletmelisin.

Halkın içinde en çok sevmediğin kimse, insanların ayıplarını araştıran kişiler olsun. Şüphesiz ki insanların ayıpları vardır. Valilere düşen de bunları örtmektir. Onlar hakkında bilmediğin ayıpları araştırmaya çalışma. Şayet suçları ortaya çıkarsa, senin için en uygun olan bunları kapatmaya çalışmandır. Senin bilmediklerin hakkında Allah hükmeder.

Vezirlerinin en şerlisi, senden önceki şerlilere vezirlik yapanlar ve onların suçlarına ortak olanlardır. Kesinlikle sana yakın olmasınlar. Çünkü onlar suç ortakları ve zalimlerin kardeşidirler. Sen, aynı görüşte ve nüfuzda olup da onlar gibi suç ve zulüm işlemeyen, zalimin zulmüne ve günah işleyenin günahına yardımcı olmayan daha iyi kimseler bulabilirsin. Bunlar yük olarak senin için daha hafif ve kolaydır. Sevgileri daha içten ve dışarıya olan ülfetleri daha azdır.

Bu ümmette daha önce yaşamış insanların ortaya koyduğu güzel sünnetleri ve halkın üzerinde ittifak ettiği şeyleri kınama. Daha önceki insanların koyduğu sünnete (örfe) zarar getirecek yeni sünnetler koyma. Öncekilerin koyduğu sünnetlerin sevabı kendilerinedir. Şayet bunları ayıplarsan günahı da sanadır. Yönetimin altında bulunan ülkenin istikrarının devamı için âlimlerle müzakerede bulunmayı, akıllılarla tartışmayı arttır. Senden önce insanları yönlendiren şeyler bunlardı.

Unutma ki idaren altında bulunan insanlar sınıf sınıftır. Bir kısmının ıslahı diğerinin ıslahına bağlıdır. Bunlar birbirlerine ihtiyaç duymaksızın yaşayamazlar. Söz konusu sınıflar şunlardır; Allah'ın askerleri, genel ve özel işlere bakan kâtipler, adaletli kadılar, adalet ve hakkaniyetle çalışan memurlar, vergi veren Müslümanlar, cizye ve haraç veren zimmiler, ticaretle uğraşanlar, sanatla ilgilenenler ve en alt sınıfı oluşturan yoksul ve miskinlerdir. Allah bunların hakkını üstün kılmıştır. Bunların sınırlarını belirleyen hükümler, Kitap ve Sünnet hala elimizde mahfuzdur.

Ordu, Allah'ın izniyle halkın koruyucusu, yöneticilerin ziyneti, dinin izzeti ve emniyetini sağlamak için bir araçtır. Halkın düzeni ancak orduyla sağlanabilir. Ordunun düzeni de Allah'ın onlara lütfettiği haraçla mümkündür. Ordu, düzenini sağlamada düşmanlarına karşı güç oluşturmada ve ihtiyaçlarını karşılamada aldığı bu vergiye dayanır. Bu iki sınıf ancak kadılar, memurlar ve kâtiplerden oluşan üçüncü bir sınıfla düzeliş güçlenebilir. Bunlar ihtiyaç sahiplerini gözetir, vergileri toplar, toplumun ve fertlerin işlerini güvence altına alırlar. Bütün bunlar ancak, tüccarlar ve sanatkârlarla ayakta durabilir. Tüccarlar ve sanatkârlar meslektaşlarını bir araya getirerek pazarlar kurarlar, insanların ihtiyaçlarını karşılayıp başkalarının elde edemediği karı elde ederler.

Sonra yoksul sınıfta olup da yardım edilmesi, gözetilmesi gereken ihtiyaç sahipleri ve miskinler gelir. Bunların hepsi için Allah'ın katında ferahlık vardır. Bunların durumlarının düzeltilmesi, vali üzerindeki haklardandır.

Orduna, Allah Resulü ve senin imamın için en fazla nasihat edenleri komutan seç.

Şüpheye düştüğün konuları ve sana ağır gelen işleri Allah'a ve Resulüne yönelt. Allah uyarılmalarını istediği topluma seslenerek şöyle buyurdu:“Ey iman edenler! Allah'a, Resulü'ne ve sizden olan emir sahiplerine itaat edin. Eğer bir şeyde anlaşmazlığa düşerseniz, artık onu Allah'a ve Resulü'ne havale ediniz.”(Nisâ 59.) Allah'a döndürmek Kitab'ın hükmünü almak; Resul'e döndürmek onun Sünnet'ine ayırt etmeksizin topluca sarılmaktır.

İnsanlar arasında hükmedecek kimseleri seçerken en değerli olanları seç. Sonra onların verdikleri hükümleri öğrenmeye çalış.

Memurların durumunu gözden geçir. Onları sevgin ya da eğiliminden dolayı seçme. Deneyip durumlarını öğrendikten sonra görevlendir. Onların ücretlerini gerektiği kadar ver. Bu davranış, hallerini düzeltmeleri ve elleri altındaki mallara göz dikmemeleri için bir destektir. Ve dolayısıyla emrine karşı çıkmaları, emanetine ihanet etmeleri halinde bu onların aleyhine delil olur.

Çiftçileri düzelterek zirai toprakları verimli hale getir. Çünkü bunların ıslah olması onların dışındakilerinin de ıslah olması demektir. Çünkü bütün insanlar çiftçinin ve zirai arazinin iyali gibidir. Vergi toplamaktan ziyade gözün arazi ıslahında ve ülkenin imarında olsun. Çünkü vergi ülkenin imarından sonra toplanabilir. Kim ülkeyi imar etmeden vergi toplamak isterse, ülkeyi harap insanları bitap etmiş gibidir. Bu gibilerin durumu pek az düzelir. Eğer insanlar verginin ağırlığından, sularının kesilmesinden, arazilerinin yok olmasından veya susuzluktan dolayı ürünlerinin az olmasından şikâyet ediyorlarsa durumlarının düzeltilmesi için vergilerinin hafifletilmesi gerekir. Bunlar sana zor gelmesin. Böyle yaptığın takdirde halkın yükünü hafifleterek ülkeyi imar etmiş ve halkının hoşgörüsünü kazanmış olursun.

Kâtiplerin durumuna da bak. Yapılacak işlerini onların en iyisine yaptır. Bunları bu göreve seçmen kendi güvenine ve hoşgörüne dayanarak olmasın. Çünkü insanlar yapmacık davranışlarıyla kendilerini yöneticilere iyi göstermeye çalışırlar. Bunun arkasından ise ne öğüt dinlerler ne de emanete riayet ederler. Bunun için sen, daha önceki Salih insanların seçtiği kişilere itibar et. Bunları seçerken topluma en iyi muamele edenleri ve emanete gerekli önemi gösterenleri seç.

Tüccarları ve sanatkârları gözetleyip onlara iyi tavsiyelerde bulun. Onlardan kimi buldukları yerlerde, kimi de şehirleri dolaşarak bu işle meşgul olurlar. Ve yine bir kısmı da insanların ihtiyaçlarını elleriyle hazırlamaya ve insanlara faydalı olmaya çalışırlar. Onlar insanların ihtiyaç duyduğu şeyleri ülkende, dağları, ovaları, denizleri ve karaları aşarak zorluklara ve uzaklıklara göğüs gererek temin etmeye çalışırlar. Bunların gittiği yerlere insanlar ne gidebilirler ne de cüret edebilirler. Onlar emin kimselerdir. İhanetlerinden korkulmaz. Barış içindedirler, isyanlarından korkulmaz. Bulunduğun yerde ve ülkenin değişik bölgelerinde onları denetle, tüm bu anlattıklarımın yanı sıra şunu da bil; onların çoğunda aşırı hırs, çirkin bir cimrilik, stokçuluk ve pazarlara tekel kurma arzusu vardır. Bu, insanlar için bir zarar kapısı ve yöneticiler için bir eksikliklerdir. Onları stokçuluk yapmaktan alıkoy. Çünkü Rasulullah (sav) bunu yasaklamıştır. Alan ve satan her iki tarafın zarara uğramayacağı bir şekilde ve adalet ölçüleri doğrultusunda bir alışveriş ortamı olsun. Yasakladıktan sonra kim stokçuluk yaparsa onu aşırı gitmeksizin cezalandır.

Hilesi, düzeni olmayan yoksulların, kimsesizlerin ve çaresizlerin oluşturduğu aşağı tabakayı Allah için koru. Bunların içinde yoksul olduğu halde seslerini çıkarmayanlarda vardır. Bunlar için Allah senden neyi korumanı istiyorsa onu koru. Onlara devlet hazinesinden belli bir pay ayır. Ve diğer şehirlerde devlete ait arazilerde elde edilen gelirden de onlara belli bir pay ayır. Onlardan o şehre uzak olanlar, yakın olanlar gibidir. Onların hakkını koruyup gözetle. Nimetler içerisinde yüzmen, önemli işlerle uğraşman bu zayıflara bakmaman için özür teşkil etmez. Onların sorunlarını dinle ve yardımını eksik eyleme. İnsanlar Tarafından horlanıp da haberinin olmadığı kimseleri araştı. Bunların durumlarını sana ulaştırmaları için güvendiğin ve mütevazı kimseleri bu işle görevlendir.

Hiçbir hilesi olmayan yetimleri ve yaşlıları gözet. Doğrusu bu, valiler için ağırdır. Ne var ki hak bütünüyle ağırdır. Allah, iyi bir akıbeti dileyip kendisinin vaadine güvenerek sabreden kimselerin yükünü elbet hafifletecektir. Zamanının bir kısmını ihtiyaç sahiplerine ayırarak onlarla umumi meclislerde oturup dertlerini dinle. Bu mecliste seni yaratan Rabbine karşı tevazulu ol. Askerlerini, koruyucularını ve yardımcılarını yanına oturt. Ta ki onlardan konuşmak isteyen senden çekinmeden konuşabilsinler. Ben Rasulullah'ın birçok yerde; "Allah, zayıfın hiç çekinmeden güçlüden hakkını alamadığı bir toplumu yüceltmez." Dediğini işittim...

Valilerin yanında zulmeden, aşırı giden, ilişkilerinde insafsız dostları, yardımcıları olabilir. Bu durumun nedenlerini ortadan kaldırarak onların iyi olmayanlarını etrafından uzaklaştır. Senden önceki adil sistemleri değerli yolları, Peygamber (sav) ve onun takipçilerinin izlerini, Allah'ın Kitabı'ndaki emirleri hatırlaman, bizim bilerek yaptığımızı gördüğün şeylere uyman ve sana belirttiğim bu emirlere uymaya çalışman gerekir. Allah'tan beni ve seni razı olduğu şeylere muvaffak kılmasını istiyorum."